

2/2004 Čtvrtletník pro lidi, kteří chtějí víc

BENEFIT magazín

Báječný výlet
za SMS ze
zahraničí!
Menu

Více e-mailu
kdekoliv
Menu

Nová nabídka
odměn za
Benefit body
Benefit

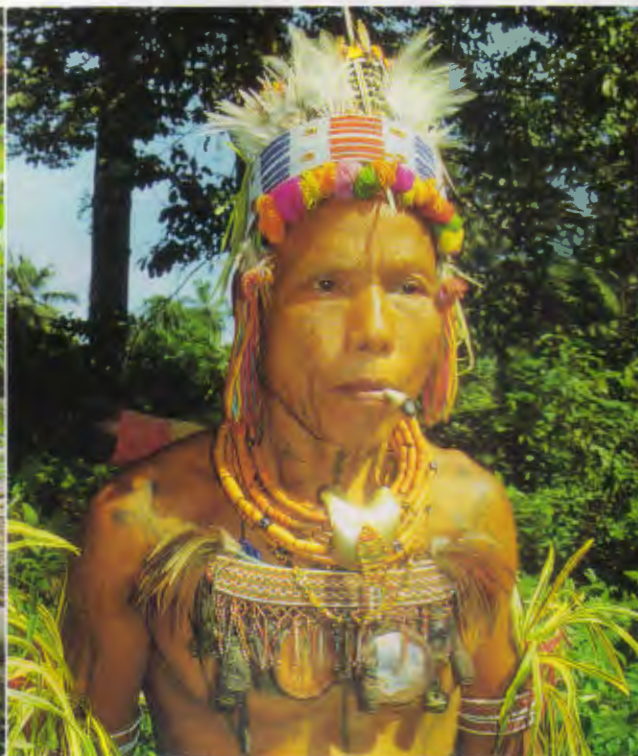
DVA NA DLOUHÉ CESTĚ

JANA ŠVANDOVÁ & DAVID ONDŘÍČEK

Rozhovor

Eurotel

cestovatelé, tuláci,

Jak vypadají? Na první pohled jsou od davu k nerozeznání. Jenomže zatímco dav jezdí na Bibione či na Krétu, cestovatelé jezdí kamkoliv. Jejich cílem jsou odlehlé části světa, kraje, které voní exotikou a z našeho pohledu možná i zavánějí nebezpečím.

PETR JAHODA BOTY Z TOULAVÉHO TELETE PO TATÍNKOVÍ

Kromě cestování vlastní nakladatelství, je v čele Českého klubu cestovatelů a stál u zrodu nedávno spuštěného serveru Cestopisy.cz. Touhu poznat, co se skrývá za obzorem, zdědil po tatínkovi, který se rád toulal. Sám sebe také počítá spíš mezi tuláky. Počáteční trampování pokračovalo výlety do hor, například do Rumunska či Bulharska. Všude, kam se smělo. A taky kam se nesmělo, ale dalo. Například pozvání nezbytné k cestě do Ruska si sám potvrdil 'bramborovým razítkem', dotvořil za pomoci dětské tiskárničky a už se jelo. Později zamířil do Alp, jeskyňal, létal na rogallu, potápěl se mezi korálové útesy. Než se poprvé vydal do pralesa. Petrovi se tam líbilo, ale najednou ho přepadl pocit, že i prales je vlastně stále stejný. Naštěstí v něm našel lidi. Přesněji – objevil pro sebe kouzlo přírodních národů, které v pralesích žijí, a ty se víceméně staly jeho osudem. Od té doby se k nim stále vrací. Indonésie, Afrika, Nová Guinea...

„V poznávání těch lidí jsem našel hluboký smysl, protože jejich kultury hrozně rychle mizí. Jednak se je snažíme civilizovat

a jednak je zatlačujeme stále hlouběji do pralesů a do pouští, které zatím neumíme využít,“ říká Petr Jahoda. „Jakmile na to přijdem, zatlačíme je ještě dál. Například Mentawajové z ostrůvku Siberut už mohou ustoupit jedině do moře. A přitom jim dřív patřila půlka Sumatry, v jejímž sousedství Siberut leží.“

» Co si o nás ti lidé myslí?

Někteří nás mají rádi, jiní vůbec ne. Nelíbí se jim, když jim tam lezem, protože mají špatné zkušenosti s misionáři. Tohle samozřejmě respektujeme. Jiní nás vidí jako vítaný zdroj peněz nebo dárků a ještě jiní v nás vidí kořist. Třeba stromoví lidé. Ještě jsem nezažil, že by nás aspoň jednou nepřepadli. Ale mám takový pocit, že vědí, že není dobré jíst bílé lidi. Příslušníci jiného přírodního národa v roce 76 zbaštili 12 misionářů. To bylo naposledy, od té doby vědí, že jsou s tím problémy. Je levnější maso.

» Jak s nimi komunikujete?

Máme tam s sebou vždycky průvodce, a když je úplně nejhůř, mluvíme s nimi česky. Tak, jako se bavím s vámi. To už vyprávěl Adolf Parlesák, který v roce 1928 sedl na kolo a z Brna dojel až do Etiopie. Stalo se, že mu zapíchli oštěp pod žebra. Podíval se na ně, pomalinku jej vytáhl a řekl: Co blbnete, vždyť to

bolí. Všichni se rozesmáli a bylo po násilí.

» Možná, že přírodní národy mají silnější instinkty a schopnost neverbální komunikace.

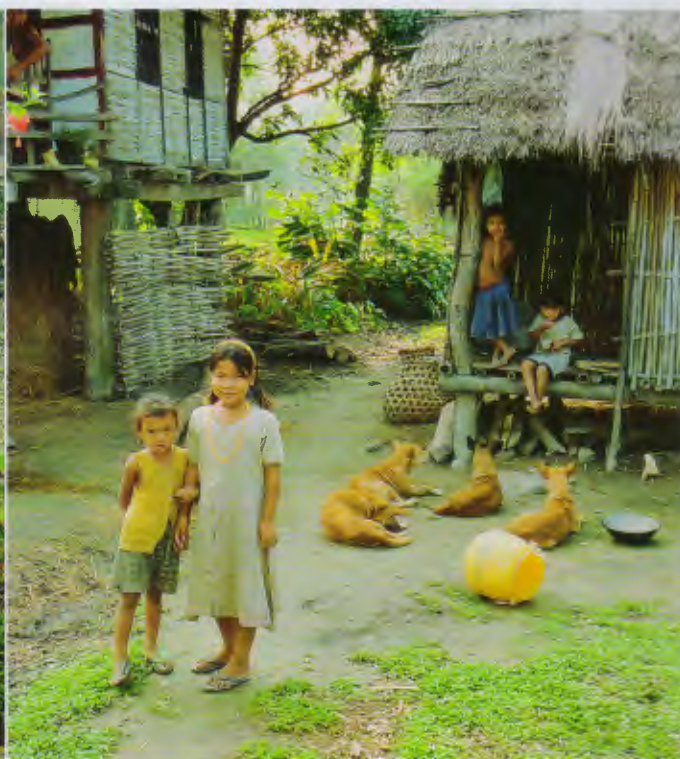
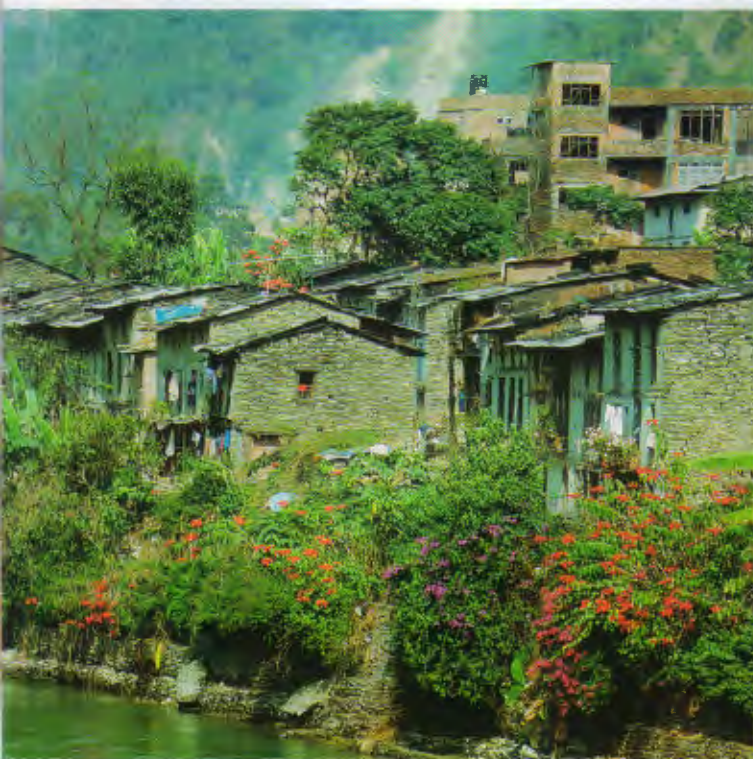
Hlavně mají obrovský smysl pro spravedlnost, tedy pro tu jejich. Když se jim stane křivda, jsou hrozně rozhořčení, ale zrovna tak se snaží neudělat křivdu někomu jinému. Na rozdíl od nás. A jsou velmi hrdí. I malí Pygmejové, kteří vždycky někomu patřili. Dodneška mají svého majitele, příslušníky skupiny Bantů, což jsou naopak černoši vyšší postavy. Když jsme Pygmeje pozdravili, sice nám za pozdrav poděkovali, ale dál si dělali svoje. Rozhodně nevtřeli očáskem.

» Jsou zvědaví, jak to běhá na druhém konci světa?

To je nezajímá. Ale ptají se, jestli mám rodinu, kolik mám manželek a kolik krav musím za jednu ženu dát. Když jim říkám, že u nás má každý jen jednu ženu, nechápou, že jsme tak chudí. Mít hodně žen je tam známkou bohatství. Na první si musíte našetřit, ale jakmile si ji koupíte, žena už pak živí rodinu. Muž jen hlídá vesnici a diskutuje s ostatními muži. První žena má samozřejmě spoustu práce a tak se snaží vydělat na druhou, případně třetí ženu, aby si práci mezi sebou rozdělily.

badatelé

PŘÍSLUŠNÍK KEMNE KOMBAJŮ, TZV. „STROMOVÝCH LIDÍ“ ŠAMAN Z KEMNE MENTAWAJŮ Z OSTRŮVKU SIBERUT – VELMI DŮLEŽITÁ OSOBA NA SIBERUTU ČASTO PRŠÍ A TAK SI INDIÁNI VYRÁBĚJÍ DEŠTNÍKY Z PALMOVÝCH LISTŮ NEPÁL JE CHUDÝ, ALE NEUVĚŘITELNĚ KRÁSNÝ VESNICE V NEPÁLU – DĚTI JSOU VŠUDE STEJNĚ ZVĚDAVĚ

» Když jsme u žen, účastní se také vašich výprav, nebo to bývá čistě pánská jízda?

Jezdí s námi ženy, dokonce i hezké ženy. A my jsme rádi, protože, jak vždycky říkám, zvedají hygienický standard celé expedice až o sto procent.

SVĚTLANA MEDULÁNOVÁ VŠUDE NA ZEMI JE DOMA

Ještě dřív cestovala jen s batohem na zádech po tehdy dostupných zemích východního bloku. Bavilo ji pozorovat lidi. Vzpomíná na dlouhé hodiny, které prostála ve vlaku v chodbičce u okénka a sledovala měnící se scenerie. Jezdila ven, aby se vracela sama k sobě. Vdávala se ve dnech sametové revoluce a od té doby cestují společně s manželem. Učarovala jim Asie.

» Kam všude jezdíte?

Nejdřív jsme projeli Evropu. Města i venkov tu sice mají svoji osobitou atmosféru, ale v jistém pohledu jsou stále stejné. Mám na mysli způsob vnímání světa. A tak jsme si řekli – už stačí. Naši známí v té době navštívili Asii a vrátili se nadšení. Právě Asie nebo Afrika jsou místa, kam člověk jede a buď vidí jenom špínu, chudobu a řekne si – nikdy víc, nebo je to láska na celý život. Záleží na tom, jak tyto kulturní odlišnosti dokážete přijmout. Pro mě je to srdeční záležitost, hlavně Nepál a Bhútán.

» Jakým způsobem cestujete?

Když je třeba spát ve stanu nebo pod širákem, přizpůsobíme se. Ale nebráníme se

ani komfortu, na který jsme zvyklí. Když musíme najmout nosiče, loď nebo letadlo, prostě to uděláme. Teprve na cestách začnete poznávat a posunovat své hranice. Uvědomuji si, že je to především stav mé mysli, který rozhodne o přijatelnosti nebo nepřijatelnosti určité situace. Pokud přisoudím nějakému prostředí, že je v pořádku, nedělá mi problémy. Kdybych si však sama v sobě postavila bariéru, že přece nemůžu jíst z plechové misky umyté vodou z hadice sloužící zároveň k čištění latriny, buď bych hladověla, nebo po každém jídle onemocněla. Důležité je přijímat věci takové, jaké jsou.

» Mohla byste v některé z asijských zemí žít stejným způsobem, jako žijí místní lidé?

Kotetovala jsem s myšlenkou, že bych v Nepálu zůstala déle, ale smyslem tohoto rozhodnutí nebylo ztotožnit se se zdejšími způsobem života. Určitě bych neoblékla sárí a vietnamsky, nemyla se s ostatními vesničany ve veřejných lázních pod pumpou, neobdělávala pole. Evropské zázemí chápu jako přednost a napětí mezi ním a zdejší kulturou jako možnost komunikace a vzájemného obohacení.

» Jaký máte vztah k místním lidem? Co na nich máte ráda?

Srdečnost, otevřenost, radost, klid, dobrořečnost. Poznávám život lidí v dalekých krajích a pak se vracím domů, sama k sobě. Také ráda cestuji na stejná místa. V nepálských horách jsme poznali rodinu, jejímž velkým snem bylo navštívit Nepál, protože slyšeli, že je to krásná země. Přitom zde po generace žijí. Neví nic o shonu světa, technologiích, nenavštívili dosud

ani hlavní město. Tehdy jsme v jejich domku trávili několik dní, protože jsem onemocněla. Poskytli nám to nejlepší z mála, které měli, ale tak hlubokou vnitřní účast a blízkost jsem nezažila nikde jinde. Když jsme se loučili, řekli: staňte se, až zase půjdete okolo. Víme, že kdykoli se tam vrátíme, navážeme, kde jsme se rozešli. I kdyby uplynuly měsíce či roky.

» Myslíte, že se dá cestovat i s dětmi? Nebo příchod potomků znamená konec takového způsobu života?

Děti zatím nemáme, ale není to programové. Když jsme pobývali v Nepálu, potkali jsme Evropany s nemluvnětem, které se tu muselo narodit. Uvědomili jsme si, že v tom není problém! Kdyby přišla rodina, i tohle by se dalo ošetřit. Dnes už je svět dostatečně vybavený pro tuto situaci téměř všude, nebo aspoň na dojezd či na dolet.

» Lidé v Asii jsou většinou velmi chudí. Máte pocit, že jsou šťastní?

Myslím, že princip štěstí je všude na světě stejný: nedá se prostě koupit ani najít. Znáám lidi, kteří se utápějí v penězích, ale v noci nespí, i ty, co nemají nic moc, ale žijí plný život. Ty, kteří si majetek umí užít, stejně jako ty, kteří se celý život trápí tím, že jsou chudí. Z toho vyplývá, že vnímání štěstí je relativní. Je to vnitřní stav, který musí každý člověk vybudovat v sobě. Pak je nezávislý na životních okolnostech či majetkových poměrech.

» Kdo je to podle vás cestovatel?

Uvažovala jsem nad tímto označením a myslím, že nezáleží na počtu navštívených zemí, frekvenci cest nebo délce

NÁČELNÍK KMENE KOFÁNŮ – JEHO AUTORITA ZÁVISÍ JEN A JEN NA JEHO SCHOPNOSTECH OBYDLÍ KOFÁNŮ

pobytu. Ne čísla, ale kvalita, pocit z cestování a hlavně pochopení získané na cestách jsou pro mě důležité. Nakonec zjistíte, že všude na Zemi jste doma.

MNISLAV ZELENÝ ALIAS ATAPANA JSEM ADOPTIVNÍM SYNEM KMENE YAWALAPITI

Historie jeho výjezdů a návratů je velmi dlouhá. Za totality měl to štěstí, že patřil k osmdesátí českým takzvaným volným novinářům. To znamenalo, že měl sice jistou možnost dostat se ven, do západních zemí, nicméně si ji vždy musel vybojovat nejrůznějšími „kličkami“. Jako jeden z mála psal o Latinské Americe a o místních indiánech a i proto byl tolerován. Při své první návštěvě neuměl vůbec španělsky, ale nakonec si udělal doktorskou práci na nejstarší univerzitě Ameriky San Marcos v peruánské Limě. Tuto práci připravoval přímo v terénu – dlouhé měsíce žil mezi indiány kmene Ecejeje v peruánské Amazonii. Později spojil podobným způsobem svůj život s indiánským kmenem Kofán v Ekvádoru a ještě později s Yawalapiti v Brazílii. A nejen s nimi. Dá se říci, že žil na střídačku v Čechách a v pralese. Ani on se nepovažuje za cestovatele, nejraději někde dlouhodobě žije a bádá.

» Jak jste přišel ke svému druhému jménu?

Jsem adoptivním synem šamana z kmene Kuikúru, který se přistěhoval za moji adoptivní matkou Ayrikou ke kmeni Yawalapiti. Oba kmény žijí asi se čtrnácti dalšími v deštném pralese v Brazílské vysočině v povodí Alto Xingú, dohromady je to asi 2500 lidí. Funguje tam matrilokalita, což znamená, že muž odchází od svého kmene, hledá manželku, a když ji najde, už tam zůstane.

» Poznal jste indiány velmi zblízka. Jací jsou? Skutečně tak málomluvní jako Vinetou?

To je taková řasáda pro cizince. Navenek ukazují indiferentní úsměv, který nic neříká, ale mezi sebou jsou obrovsky divocí, nezavřou pusu a pořád se něčemu smějouce. Jsou nesporně hraví, pořád hledají nějakou zábavu nebo kanadské žertíky.

» Jsou pracovití?

Indiáni v pravém slova smyslu nepracují, oni prostě činí určité věci, aby přežili. Pro práci dokonce nemají ani žádné slovo. Lenivost je tam pozitivní vlastnost. Nikam nespěchají, nevidíte, že by se někdo něčím trápil. Jsou přesvědčení, že žijou proto, aby se bavili. Jeden z nich mě tenkrát pozval na rybolov a řekl mi: přijď ráno. Já hned ráno přiběhnul, on ještě spal v hamace, kouknul na mě levým okem a povídá: Dneska nikam nejdeme, Atapana. A takhle to běželo několik dní, vyrazili jsme asi za týden. Úplně jsem tam přestal používat hodinky a nakonec jsem je přestal nosit i tady.

» Jak jsou tam nastavené vztahy mezi mužem a ženou?

Prakticky u všech pralesních indiánů funguje sexuální dělba práce – každý má určité zodpovědnosti, kam mu druhý neleze. Muž, žena i dítě mají ve struktuře společnosti pevné místo a tím pádem jsou svobodní, není tam vlastně žádná nadřazenost. Mnohoženství rozhodně nevnímají jako něco ponižujícího. Ženy jsou velice spokojené, a když ne, když mají pocit, že vztah není z jakéhokoli důvodu naplněn, seberou se, vezmou svoje děti a odejdou. K původní rodině nebo za potenciálním milencem.

» A co ten opuštěný muž? Je to pro něho ostuda?

U běžného chlapa to není zase tak straš-

ný, ale horší je, když se to stane náčelníkovi. Všichni vidí, že není schopný se o své ženy postarat, a snižuje to jeho přirozenou autoritu. Může se stát, že ho sundají, protože tam funguje demokracie daleko rychleji než u nás. Sejde se rada starších a řekne: zvolíme si někoho jiného. Náčelník je vůbec velice nevděčná funkce. Musí své lidi uspokojit. Dostane-li dary, tak je rozdává. Nemůže nikomu nic nakazovat, je služebníkem svého lidu. Jeho autorita pramení pouze z toho, jak je schopný, jak umí lovit, běhat, jak se umí malovat, stavět dům, jaký má vztah k ženám. Všechno se hodnotí od rána do večera. Nikam se neschová, nezaleze do žádné limuzíny s tmavými skly.

» A co šaman kmene?

To je druhý pól té infrastruktury. Bez šamana by ta společnost neexistovala, on vytváří strukturu spirituální i léčitelkou. Dobrý kouzelník, zlý čaroděj i léčitel jsou sloučení v jedné osobě. Ovšem nechci tím říci, že je to jeden člověk. U kmene Yawalapiti byli dokonce čtyři, jeden přes vykuřování, druhý přes zelenou medicínu, další léčil pomocí biomagnetismu a poslední se orientoval spíš na ničení nepřátel. Ale ani šaman to nemá nadosmrť. Když se víckrát za sebou sekne, má utrum. Oni se ho sice bojí, berou ho jako někoho, kdo má výjimečnou moc, ale i tak ho mohou sesadit.

» A vyhnat?

Všechno mají vymyšlený. Stejně jako bývalí náčelníci, i bývalí šamani odcházejí řekněme do důchodu. Existuje rada starších, což jsou vlastně penzisti, ke kterým si občas někdo přijde pro radu. Indiáni si umějí vážit zkušenosti. Jsou konzervativci. Dobré je podle nich to, co je vyzkoušené.